

บทที่ 4

ประวัติความเป็นมาของหนังสือพิมพ์มุสลิมในประเทศไทย

หนังสือพิมพ์สำหรับชาวไทยมุสลิม นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีจำนวนหลายฉบับ สามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 ยุค* คือ

1. ยุคหนังสือพิมพ์ไม่เต็มรูปแบบ
2. ยุคหนังสือพิมพ์เต็มรูปแบบ

ยุคหนังสือพิมพ์ไม่เต็มรูปแบบ

1. อีسلامประโยชน์ กิจการหนังสือพิมพ์มุสลิมในประเทศไทย ปรากฏขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2457 โดย “คณะอีسلامประโยชน์” ซึ่งจัดทำสิ่งพิมพ์เพื่อชาวมุสลิมในประเทศไทยภายใต้ชื่อ “อีسلامประโยชน์” หลักฐานที่สามารถกล่าวอ้างได้ว่า “อีسلامประโยชน์” เป็นหนังสือพิมพ์มุสลิมฉบับแรกในเมืองไทย คือ ข้อความบางตอนที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์เล่ม 2 ประจำเดือน ตุลาคม 2457 หน้าที่ 50 ว่า

... อีกประการหนึ่งที่สำคัญนั้นคือ เราพวกอีسلامที่อยู่ในพระราชอาณาจักรสยามถึง 30,000 คนนั้น มาจนท้าวบัดนี้หาได้เสมอถึงการออกหนังสือพิมพ์ไม่ ครั้นคณะอีسلامประโยชน์เขาริขึ้นให้เปนสง่าแก่ชาวเราโดยเห็นจเห็น้อยดังนี้ เราต้องยินดียอมอุทิศทุนเขา โดยเห็นว่าเราเปนอีسلام ต้องช่วยกิจการของอีسلامเราให้แข็งแรงเพราะเปนการพิเศษจริงๆ ...

* ผู้วิจัยแบ่งยุคหนังสือพิมพ์มุสลิมในประเทศไทยตามการแบ่งของ นานีหมีะ ดอเลาะ ในบทความเรื่อง “หนังสือพิมพ์เพื่อชาวมุสลิม” (2530)

และจดหมายจากผู้อ่านที่มีถึงบรรณาธิการ ในฉบับที่ 10 ประจำเดือนมิถุนายน 2459 หน้าที่ 261 ความตอนหนึ่งว่า

... ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดี ที่ท่านได้เป็นผู้ต้นคิด จัดการออกหนังสือพิมพ์ในนามของพวกอิสลาม เพื่อเป็นหนทางให้พวกอิสลามทั้งหลาย ที่อยู่ในพระราชอาณาจักรสยามได้รับความเอื้อเฟื้อซึ่งกันแลกัน โดยหนังสือพิมพ์ของท่านเป็นที่พึงสำหรับพูดตักเตือนแนะนำกันได้ตลอด เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่า การที่พวกอิสลามเราได้มีหนังสือพิมพ์ขึ้นดังนี้ก็ควรนับว่าเป็นสิ่งที่ควรนียมอันหนึ่ง และถ้าพูดกันตามเวลาไสมยต์ด้วยแล้ว เป็นสิ่งที่จำเป็นหรือสำคัญยิ่งนัก แต่ข้าพเจ้ามีความปลาบใจว่า บางคนเขาไม่คิดอย่างนั้น กลับบ่นกันว่า หนังสือพิมพ์อิสลามประโยชน์ได้ทำให้อิสลามเรามัวหมองไปมาก ทั้งนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นมีมูลด้วยเลย ...

นอกจากนี้ตามหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือ “วารสารและหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย พ.ศ. 2387-2477” ซึ่งรวบรวมรายชื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ยุคแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงรัชกาลที่ 7 พบว่า หนังสือพิมพ์มุสลิมฉบับที่เก่าแก่ที่สุดชื่อ “อิสลามประโยชน์” โดยระบุว่า เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือน เริ่มพ.ศ. 2457 เลิกพ.ศ. 2458 หอสมุดมีพ.ศ.2457- พ.ศ.2458 รวม 11 ฉบับ

ความมุ่งหมายในการจัดทำ “อิสลามประโยชน์” ปรากฏอยู่ในหน้าคำนำ ซึ่งเป็นหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ เล่มที่ 1 ประจำเดือน กันยายน พ.ศ. 2457 ความว่า

ในประเทศสยามเรา นี้ ก็มีหนังสือพิมพ์รายวันแลรายอาทิตย์ รายปักษ์ แลรายเดือนที่มีนามต่างๆ กันอยู่หลายฉบับ ที่ควรชมว่าเป็นสง่าแก่ชาวสยามเราได้ แต่หนังสือพิมพ์เหล่านี้ มักมีข่าวที่ไม่ได้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามเลย ถึงแม้ว่าจะมีเรื่องราวที่กล่าวถึงอิสลามบ้าง ก็ดูเหมือนไม่ใคร่ตรงกับความต้องการของชาวศาสนาอิสลาม ชาวสยามที่เป็นอิสลามจึงย่อมจะไม่ทราบข่าวคราวของอิสลามที่อยู่ในต่างประเทศ ฝ่ายท่านที่ถือศาสนาอื่นครั้นหากจะทราบถึงความดีชั่วของศาสนาอิสลามก็ไม่ใคร่จะได้ความโดยถ่องแท้

เพราะฉะนั้นจึงตั้งใจออกจดหมายเหตุรายเดือน ที่ชานามนามว่า "อิสลาม ประโยชน์" โดย
ความปรารถนา ให้บรรดาเพื่อนพี่น้องอิสลามในประเทศสยามทั้งหลาย ทั้งท่านผู้อื่นที่มีใจ
ปรารถนาทราบข่าวที่เกี่ยวข้องกับอิสลามนั้น มีโอกาสทราบกิจการเหล่านั้นโดยชัดเจน เพื่อเป็น
ประโยชน์แก่อิสลามต่อไป ใช่แต่เท่านั้น คณะอิสลามประโยชน์ยังตั้งใจจะแสวงหาเรื่องราวที่
ควรชักนำมาเป็นเครื่องบำรุงความเจริญ ให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายทราบด้วย

วิธีที่จะจัดในการลงเรื่องราวในอิสลามประโยชน์ให้สมกับนามที่ชานานไว้ นั้น เป็นการจำ
เป็นที่ควรจะอธิบายให้ท่านผู้อ่านทราบไว้บ้างคือ

อิสลามประโยชน์

จะลงแต่เรื่องราวเล่าข่าวต่างๆ ที่ (๑) แสดงความบริสุทธิ์ของศาสนาอิสลาม โดยไม่ต้องให้
บาดหูใคร (๒) กล่าวถึงการดำเนินของอิสลามในประเทศต่างๆ (๓) เป็นข่าวของการค้าขาย
(๔) เรื่องอ่านเล่นที่ควรเป็นคติได้ (๕) มีเรื่องสำคัญๆ ที่เป็นเหตุการณ์ในต่างประเทศแล
ประเทศเรา โดยเหตุเหล่านี้ คณะอิสลามประโยชน์ จึงขอแจ้งความมาด้วยว่า ถ้าท่านผู้หนึ่ง
ผู้ใดจะมีความประสงค์ ส่งเรื่องต่างๆ ดังที่มีแจ้งอยู่ข้างบนนี้ มาลงเพื่อสู้กันฟังบ้างแล้ว เอดิ
เตอร์ อิสลามประโยชน์จะมีความยินดีแลขอบใจลงให้ตามความตั้งใจ เมื่อเอดิเตอร์เห็น
สมควรลง มิฉะนั้นก็ต้องยกเว้นเสีย ส่วนเรื่องที่ส่งมานั้นก็สุดแล้วแต่เอดิเตอร์ จะคืนให้หรือ
ไม่ก็ได้

ส่วนราคาค่าลงแจ้งความต่างๆ ที่ท่านผู้หนึ่งผู้ใดประสงค์จะให้ลงตามไปปกหรือหน้า
กระดาษพิเศษในเล่มสมุดจดหมายเหตุนี้แล้ว ขอเชิญดูอัตราค่าลงแจ้งความที่ผู้จัดการได้
คิดไว้อย่างถูกต้องที่สุด ถ้ามีความสงสัยขอท่านได้มาตกลงกับผู้จัดการก็ได้

กรุงเทพฯ

วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๗

"อิสลามประโยชน์" เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือนมีขนาด 10 x 7 นิ้ว ออกสู่สายตา
ประชาชนต่อเนื่องทุกเดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2457 จนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2458
รวมจำนวน 11 เล่ม ไม่ปรากฏชื่อบรรณาธิการและรายละเอียดเกี่ยวกับคณะผู้จัดทำแต่อย่างใด มี

สำนักงานอยู่ที่ ตึกเลข 84 สามแยก กรุงเทพฯ การจัดรูปเล่ม 1 หน้า แบ่งเป็น 2 คอลัมน์ สมัคร
สมาชิกรปีละ 6 บาท หนังสือพิมพ์ฉบับแรกมีจำนวนหน้า 25 หน้า มีรายละเอียดดังนี้

- หน้า 1 เป็นคำถวายไชยมงคลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6
- หน้า 2-3 เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อิสลาม เรื่อง “พระมหากษัตริย์เฮอราโกลส์ กับ นามิพระมะหะมัด” ประเด็นหลักของเรื่องนี้ต้องการบอก
ว่า นามิหะมัด (ศาสนทูตในศาสนาอิสลาม) ไม่ได้เป็นคนพูดปดมดเท็จตามที่มีผู้กล่าวหา
- หน้า 4-7 เป็นข้อเขียนเรื่อง “อิสลาม คฤศเตียน” จากข้อความที่เสนอเข้าใจได้ว่าผู้เขียนได้ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์อาหรับที่เมือง New York ชื่อ “อัล ไฮดา” ซึ่งลงข่าวนักวิชาการชาวมุสลิมในมหาวิทยาลัยลิเดน ประเทศฮอลแลนด์ไปบรรยายเรื่องราวของศาสนาอิสลามที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย สหรัฐอเมริกา โดยกล่าวถึงความมั่นคงศรัทธามั่นในศาสนาอิสลามของชาวมุสลิมโดยทั่วไป เป็นการยากที่ชาวคริสเตียนในเวลานั้นจะเกลี้ยกล่อมให้มุสลิมเข้ารับ การนำเสนอเป็นลักษณะถอดความคำบรรยายทั้งหมดมาลงพิมพ์
- หน้า 8-15 ขึ้นหัวชื่อว่า “เรื่องอ่านเล่น” เรื่อง “ปลายเหตุเนื่องจากค็ีระหว่างเตอร์ก็กับรูเซีย” มีความยาวถึง 8 หน้า ซึ่งมีหลายตอนลงพิมพ์ต่อเนื่องกันจนจบถัดไป เรื่องอ่านเล่นดังกล่าวคือ นิยายนั่นเอง โดยเริ่มต้นข้อเขียนต้องการเกริ่นนำว่า นิยายที่จะกล่าวถึงนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อใด ตั้งอยู่ที่เมืองใด สภาพภูมิศาสตร์ อาณาเขตติดต่อกับเมืองใดบ้าง แล้วจึงเข้าเรื่องที่จะเสนอ
- หน้า 16 ขึ้นหัวชื่อว่า “เรื่องควรจำไว้เป็นคติ” เป็นการนำเสนอสุภาษิตของจินต กวีชาวอิหร่าน 8 ข้อ
- หน้า 17 เรื่องเบ็ดเตล็ด เป็นเรื่องตลกขบขันสั้นๆ หลายเรื่อง
- หน้า 18-19 เรื่อง “มะละกอบที่เราควรบำรุง ให้เป็นประโยชน์ไว้” เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแนะนำการทำยางมะละกอเพื่อส่งขายต่างประเทศ ซึ่งนำไปทำยารักษาโรค

- หน้า 20-21 เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยเรื่อง "นมกระป๋องที่ควรสังเกต"
- หน้า 22-25 ชาวต่างประเทศ ได้เสนอเรื่อง "มหาสงครามในยุโรป" เป็นการให้ข้อมูลและลำดับเหตุการณ์ที่นำไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 นอกจากนั้นก็ยังมีส่วนข่าวเบ็ดเตล็ดในประเทศมุสลิม คือ การขึ้นครองราชสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินอิหร่าน และเจ้าแห่งประเทศอียิปต์ ถูกผู้ร้ายทำอันตรายถึงแก่ชีวิตที่ประเทศตุรกี

หน้าสุดท้าย ไม่ใส่เลขหน้า เป็นโฆษณาสินค้าเต็ม 1 หน้า

ลักษณะของหนังสือพิมพ์ "อิสลามประโยชน์" ตั้งแต่ พ.ศ. 2457- พ.ศ.2458 สามารถแยกวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

เนื้อหา เนื้อหาที่น่าสนใจมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันคือ ในแต่ละฉบับประกอบไปด้วยเรื่องราวต่อไปนี้คือ

1. เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา นำเสนอในด้านต่อไปนี้

- ด้านคุณค่า ความสำคัญของหลักการอิสลาม เช่น "พระคัมภีร์กุระอ่านกับความพิเคราะห์ของมนุษย์" "อิสลาม นามของศาสนาอันเที่ยงแท้"
- กฎจริยธรรม คุณธรรมตามหลักการอิสลามเช่น "ความละเอียดของอิสลามกับความซื่อของสุรา" "ความปรารถนาของอิสลามในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์" "ศาสนาอิสลามรังเกียจความเกียจคร้าน"
- แนะนำวิธีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา หลักการศรัทธา
- ตอบปัญหาศาสนาจากผู้อ่านที่บ้าน
- ข่าวเกี่ยวกับ เทศกาลฮะยี

อิสลามประโยชน์อุทิศหน้ากระดาษให้กับเนื้อหาด้านศาสนาสูงมาก

2. ต่างประเทศเนื้อหาโดยมากเกี่ยวกับความเป็นไปในโลกมุสลิมทั้งในด้านศาสนาการปกครอง รวมทั้งเรื่องราวอื่นๆ ทั่วไป ส่วนชาวต่างประเทศที่ไม่ได้เกี่ยวกับโลกมุสลิมโดยตรงจะ

พบข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นจำนวนมาก มีทั้งการลำดับเหตุการณ์ เตรียมการรบ ค่าเสียหายด้านต่างๆ ในสงคราม

“อิสลามประโยชน์” นำเสนอเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในประเทศมุสลิมเป็นจำนวนมาก หลากหลายลักษณะเช่น

- ถอดความการบรรยายเกี่ยวกับหลักการอิสลามตามสถานที่ต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษาของนักวิชาการมุสลิมในต่างประเทศ
- รายงานความรุ่งเรืองของศาสนาอิสลามในประเทศต่างๆ เช่น สเปน อเมริกา
- ความเคลื่อนไหวขององค์กรมุสลิมในต่างประเทศ เช่น สมาคมมุสลิมอังกฤษ การประชุมที่มีสยิดในเมืองไวคิง ประเทศอังกฤษ
- รวมข่าวย่อยเบ็ดเตล็ด เช่น การขึ้นครองราชสมบัติของพระเจ้าแผ่นดินอิหร่าน การขูดคลองสุเอซ ฯลฯ

3. เศรษฐกิจ เป็นเรื่องการแนะนำสู่ทางการประกอบอาชีพ เช่น แนะนำการทำยางมะละกอเพื่อส่งขายต่างประเทศ แนะนำการทำไหม แนะนำการเพาะปลูกข้าวในประเทศต่างๆ การหารายได้จากสินค้าขนุน เป็นต้น

4. กลอนกวี สุภาพิต เนื้อหาประเภทกลอนกวีโดยมากผู้อ่านทางบ้านมักส่งมารวมส่วนสุภาพิต เป็นเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์ คัดเลือกมาลงเอง เช่น สุภาพิตของจินตกรวีชาวอิหร่าน

5. เรื่องอ่านเล่น เป็นเรื่องที่ลงพิมพ์ต่อเนื่องเป็นตอนๆ ตั้งแต่ฉบับแรกถึงฉบับสุดท้าย ชื่อเรื่อง “ปลายเหตุเนื่องจากคีกระหว่างเตอร์กีกับรูเซีย” เป็นเรื่องอ่านเล่นเพียงเรื่องเดียวที่ปรากฏแต่ความยาวในแต่ละฉบับจะตีพิมพ์ไม่ต่ำกว่า 5 หน้า เข้าใจว่าเป็นเรื่องแปล

6. โฆษณา ทุกฉบับจะพบโฆษณาเพียงชิ้นเดียว อยู่หน้าสุดท้ายคือ โฆษณา ใบชา ยี่ห้อ “นึมฮงจิว”

7. แจ็งความของเอติเตอร์

8. จดหมายถามและตอบ จะเป็นคำถามเรื่องการปฏิบัติศาสนาและการแสดงความเห็นทางศาสนา ตลอดจนวิจารณ์สภาพสังคมมุสลิม

9. ประวัติศาสตร์อิสลาม

เนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นจะพบในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ แต่มีเนื้อหาบางประเภทที่

ปรากฏเป็นบางโอกาสในแต่ละฉบับเช่น

- ตลกขบขัน
- ชาวในประเทศ เช่น “อาวูธจำเป็นสำหรับกรุงสยาม” “ชาวเปิดน้ำประปา”
- เนื้อหาเกี่ยวกับสตรี เช่น “สตรีอิสลาม และน้ำที่ของเขา” “โคลงเตือนสติหญิง”
- ชาวการศึกษา เช่น “มหาวิทยาลัยแห่งกรุงเทพ” “การศึกษาในประเทศอังกฤษ”

ภาพ “อิสลามประโยชน์” เป็นหนังสือพิมพ์ที่ไม่มีภาพประกอบ พบภาพ ประกอบเพียง 2 ภาพ คือ ภาพแรกเป็นภาพถ่ายของพระเจ้าแผ่นดิน และราชอาณาจักรประเทศตุรกี พิมพ์สีม่วง เฉพาะหน้านี้พิมพ์ด้วยกระดาษมัน ส่วน อีกภาพหนึ่งเป็นภาพลายเส้นแสดงแผนที่ “ช่องดาร์คาแนลส์”

ภาษา ภาษาที่ใช้เรียบง่าย ดึงจุดมุ่งหมายของผู้จัดทำที่ว่า คณะอิสลามประโยชน์ประสงค์จะให้หนังสืออิสลามประโยชน์ มีถ้อยคำเรียบง่าย และชัดเจน ที่อาจจะแสดงใจความเรื่องราวในหนังสือนั้น ให้ได้ความโดยไม่ต้องเป็นที่สงสัย แก่ท่านผู้หนึ่งผู้ใด จึงลงความเห็นว่าจะไม่ควรจะกังวลด้วยศัพท์สูงๆ นัก

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว “อิสลามประโยชน์” เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งให้ความรู้ความเข้าใจแนะนำกันในหลักการอิสลาม และเสนอข่าวคราวความเคลื่อนไหวการดำเนินงานเกี่ยวกับอิสลามในประเทศต่างๆ มากกว่าจะเป็นการแจ้งข่าวภายในประเทศ หรือบอกข่าวความเป็นไปว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ในสังคมไทยมุสลิม จากเนื้อหาที่วิเคราะห์พบภาพสะท้อนสังคมมุสลิมในขณะนั้นเพียงเรื่องเดียว แต่นับว่าเป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะปัญหาดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็นตราบจนทุกวันนี้ นั่นคือ ปัญหาความขัดแย้งเรื่อง แนวความคิดในการปฏิบัติศาสนาที่แตกต่างกัน ซึ่งในเวลานั้นมุสลิมมีความคิดเห็นแยกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรถือศีล 20 อีกฝ่ายเห็นว่าควรถือเพียง 10 ก็พอ แต่ไม่อาจตกลงกันได้ จึงต้องนำเรื่องนี้สู่ราชวินิจฉัยของรัชกาลที่ 6 เลยทีเดียว*

*รายละเอียดเกี่ยวกับพระบรมราชวินิจฉัยในการวิวาทแห่งพวกอิสลาม”ดูภาคผนวก ข., หน้า 195.

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอีกกรณีหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศและกระทบต่อสังคมมุสลิม ซึ่งหนังสือพิมพ์ก็ได้ทำหน้าที่ชี้แจงสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกับคนต่างศาสนา จะเห็นได้จากการตอบโต้หนังสือพิมพ์ “สยามสรรพกิจ” ซึ่งพาดพิงถึงอิสลามในข้อเขียน “คำพิพากษาของนายสำราญ” ว่า

(๑) แยกทั้งหลายเกิดมาสำหรับขัดหม้อเข้าให้เป็นมัน

(๒) คนโบราณเห็นว่า แยกถ้ากินหมูจะขัดหม้อยาก จึงตั้งศาสนาไม่กินหมู
“อิสลามประโยชน์” จึงชี้แจงไว้ในหัวข้อ “นำคำของผู้อื่น” ว่า

ตามข้อที่ ๑ นั้น เราไม่สามารถจะเข้าใจได้ว่า สหายเราจะมีเจตนาว่าอะไร แต่เมื่ออ่านดูตามนำคำของผู้เขียนแล้ว ก็ต้องเข้าใจได้ว่า สหายเราเป็นผู้ดูหมิ่นพวกแยกทีเดียว

ในข้อที่ ๒ นั้น เราอาจจะคัดค้านได้ว่า ไม่เป็นการถูกต้องเลย ท่านผู้เขียนได้เขียนข้อความเรื่องนี้โดยเข้าใจผิด หากมีความรู้ทางศาสนาแยกโดยชัดเจนไม่ การที่สหายเราได้ กระทำนี้ ไม่เป็นการสมควรเลย

มีข้อนำสังเกตบางประการเกี่ยวกับการเสนอเนื้อหาด้านศาสนาอิสลามในหนังสือพิมพ์ “อิสลามประโยชน์” นั่นคือคณะผู้จัดทำ ไม่ได้เน้นการนำเสนอในประเด็นปลีกย่อยที่เป็นความแตกต่างกันด้านพิธีกรรม หรือการปฏิบัติศาสนกิจบางประการ ซึ่งไม่ได้เป็นสาระสำคัญในหลักการอิสลาม และสังคมมุสลิมไทยในเวลานั้นกำลังเผชิญอยู่ ตรงกันข้ามได้มุ่งเน้นเรื่องราวเกี่ยวกับหลักการอิสลามในแง่ของคุณค่า ความสำคัญ ความรุ่งเรืองก้าวหน้าของอิสลาม ตลอดจนหลักจริยธรรม คุณธรรมที่ควรนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

หากพิจารณาอีกมุมหนึ่ง อาจเข้าใจได้ว่าการที่หนังสือพิมพ์ไม่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับภาคพิธีกรรมในทัศนะใดทัศนะหนึ่ง เท่ากับเป็นการหลีกเลี่ยงไม่เปิดประเด็นความขัดแย้งให้ขยายออกไปในวงสังคมก็เป็นได้ ดังที่คณะผู้จัดทำได้ประกาศจุดยืนไว้ว่า “จะลงแต่เรื่องราวเล่าข่าวต่างๆ ที่แสดงความบริสุทธิ์ของศาสนาอิสลาม โดยไม่ต้องให้บาดหูใคร”

ไม่ปรากฏสาเหตุของการยุติการทำหนังสือพิมพ์ฉบับนี้

2. อิสลามสาระศาสน์ เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือนออกตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2466 โดย “คณะอันฮฺมัมน์อิสลามแห่งประเทศไทย” ซึ่งเป็นสมาคมแห่งแรกของเมืองไทยที่ดูแลทำนุบำรุงกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และประสานงานระหว่างรัฐบาลกับสังคมมุสลิม ดังนั้นหนังสือพิมพ์ “อิสลามสาระศาสน์” จึงกำเนิดขึ้นเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของคณะนี้ ตลอดจนเผยแพร่หลักการของศาสนาอิสลาม เช่น บทบัญญัติในกุรอาน ประวัติศาสตร์อิสลาม เพื่อ “ให้มุสลิมได้รับความรู้ในข้อพระราชาบัญญัติทางศาสนาให้แจ่มใสดีขึ้น” ทั้งนี้ “อิสลามสาระศาสน์” มีนโยบายไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองดังที่แถลงไว้ว่า “คณะนี้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเป็นธุระในปัญหากิจการเมืองเลย” (พฤศจิกายน, 2466: 2)

นอกเหนือจากเนื้อหาดังกล่าวแล้ว “อิสลามสาระศาสน์” ยังมีข่าวต่างประเทศ งามตอบปัญหาศาสนาและกิจการงานของคณะผู้จัดทำ รวมทั้งโฆษณา

3. อัล-บิดายะห์ เป็นหนังสือพิมพ์ รายเดือน เริ่มดำเนินกิจการในปีพ.ศ.2468 มีนายมุฮัมมัด ซอลิฮีเป็นทั้งเจ้าของ บรรณาธิการ และผู้จัดการ มีสำนักงานอยู่ที่คลองบางกอกน้อย เนื้อหาเป็นการแนะนำกันในทางศาสนาเพื่อ “เป็นเครื่องระลึกสำหรับผู้รู้แล้ว เป็นเครื่องเตือนและปลุกสำหรับผู้ที่เผลอสติหรือหลับ แลเป็นบทเรียนสำหรับผู้ที่ยังไม่รู้”

เนื้อหาที่เสนอมีความคล้ายคลึงกับ “อิสลามสาระศาสน์” คือเน้นเรื่องการสั่งสอนกันในทางศาสนา แต่ “อัลบิดายะห์” มีเนื้อหาหลากหลายกว่า คือมีทั้งโคลง กลอน สุภาษิตจีน เรื่องเกี่ยวกับสตรี เยาวชน สุขภาพอนามัย โลกมุสลิม และโฆษณา

นอกเหนือจากการรายงานข่าวสารแล้ว “อัลบิดายะห์” ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์สังคมมุสลิมในเวลานั้นด้วย เช่น วิจารณ์ผู้นำมัสยิดบางแห่งที่บกพร่องในหน้าที่ ไม่ให้การศึกษาด้านศาสนาแก่เด็กๆ และชาวบ้านในชุมชน ส่วนมัสยิดแห่งไหนที่ผู้นำทำดีก็จะกล่าวชื่นชม

4. อีดีส์อีดี ดำเนินกิจการระหว่างปี 2470-2471 โดย “คณะคลองส้มป่อย” มีนายมุฮัมมัด ซอลและเป็นบรรณาธิการ และผู้จัดการ “อีดีส์อีดี” เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีระยะเวลาการออกจำหน่ายเป็นลักษณะหนังสือพิมพ์เฉพาะกิจ กล่าวคือจะออกเฉพาะในวันเฉลิมฉลองทางศาสนา

ของชาวไทยมุสลิม ซึ่งกำหนดไว้ปีละ 2 วัน วัตถุประสงค์ของการออกหนังสือพิมพ์ก็เพื่อหารายได้สำหรับบำรุงการกุศลในการปรับปรุงสถานที่ตำบลสี่แยกมทานาค ให้มีสภาพดีขึ้น โดยจะจำหน่ายหนังสือพิมพ์ร่วมกับร้านค้าที่มาออกร้านในงานการกุศลประจำปีของชาวสี่แยกมทานาค

เนื้อหาที่เสนอยังคงสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นหนังสือพิมพ์เพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในศาสนาอิสลามเป็นหลัก จะมีความแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ที่ออกมาก่อนหน้านี้ตรงที่มีขนาดมาตรฐานกว่าคือเป็นหนังสือพิมพ์ขนาด Tabloid (10x15 นิ้ว) และมีภาพประกอบมากกว่า

5. **มุสลิมสาร** เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ดำเนินงานโดย "สหทัยอิสลามสมาคม" ซึ่งก่อตั้งโดยชาวมุสลิม 4 ท่านที่มีบทบาททางการเมืองในการเข้าร่วมการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ.2475 คือ นายบรรยงค์ ศรีจรรยา นายแช่ม พรหมยงค์ นายประเสริฐ ศรีจรรยา และนายการุณ ศรีจรรยา ซึ่งบุคคลทั้ง 4 ท่านนี้ ได้พยายามปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของชาวไทยมุสลิมมาโดยตลอด ส่วนหนึ่งจะเห็นได้จากการออกหนังสือพิมพ์ "มุสลิมสาร" ขึ้นมาเพื่อเป็นปากเสียงให้แก่ชาวมุสลิมในเวลานั้น "เนื้อหาในหนังสือพิมพ์ค่อนข้างรุนแรง ไม่ยอมทางการเมืองและรัฐบาล" (สมคิด มณีวงศ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2536)

ผู้ที่ควบคุมกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ "มุสลิมสาร" คือ นายชม ชื่นอังกูร และนายเล็ก วานิชอังกูร พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีการช่าง สี่แยกสะพานดำ ซึ่งมีนายมุ่ง กริมทา ชาวมุสลิมเป็นเจ้าของโรงพิมพ์

6. **มุสลิมสภาสาร** ปีพ.ศ.2496 ได้มีการจัดตั้งสภามุสลิมขึ้น และสภามุสลิมนี้ได้ออกหนังสือรายเดือนชื่อ "มุสลิมสภาสาร" ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีบทบาทและเป็นปากเสียงให้แก่มุสลิมได้มากในช่วงนั้น (นาอีหมีะ ดอเลาะ, 2530: 46)

7. **มุสลิมสารัน** กำเนิดในปี พ.ศ.2497 โดยคุณราชนทร์ กุลเกษมและคณะ เป็นหนังสือพิมพ์ขนาด Tabloid เนื้อหาประกอบด้วยข่าวการเมืองทั่วไป ข่าวการเมืองที่เกี่ยวข้องกับมุสลิม ศาสนา คอลัมน์สังคม แม่บ้าน และปกิณฑกะ

พ.ศ.2500 “มุสลิมสารสัน” ได้รับผลกระทบจากการเมืองในยุคที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ครองอำนาจ ด้วยการถูกสั่งปิดจากการพาดหัวข่าวฉบับหนึ่งว่า “ก๊วนสาวสังเวยสฤษดิ์” เนื่องจากในเวลานั้นมีสตรีมุสลิมถูกจับตัวไปให้ผู้นำตามที่ “มุสลิมสารสัน” ได้เสนอข่าว (ราเชนทร์ กุลเกษม, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2536)

นอกเหนือจาก “มุสลิมสารสัน” แล้ว หนังสือพิมพ์มุสลิมหลายฉบับก็ได้ถูกสั่งปิดเช่นกัน ส่วนที่รอดพ้นมาได้ก็มีเนื้อหาที่ไม่เข้มข้นนัก กล่าวได้ว่ายุคนี้เป็นยุคที่หนังสือพิมพ์มุสลิมเข้าสู่ภาวะที่ชะงักงันอย่างที่สุด

ยุคหนังสือพิมพ์ที่เต็มรูปแบบ

1. สันติธรรม กำเนิดเมื่อประมาณพ.ศ.2505 เป็นหนังสือพิมพ์รายเดือนที่ค่อนข้างจะมีรูปแบบตามสากล ข่าวสารที่เสนอมีทั้งรูปแบบของข่าว บทความ สารคดี บทความ และที่สำคัญเริ่มมีบรรณาธิการขึ้นมาเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามแม้จะค่อนข้างเป็นสากลกว่าที่ผ่านมา แต่ก็ต้องเลิกกิจการไปในระยะเวลาอันสั้นเพราะไม่มีทุนจะทำต่อ (นายอหิมา ดอเลาะ, 2530: 47)

2. ชานเมือง ดำเนินกิจการในปี 2518 เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ขนาด Tabloid มีนายประวิทย์ ชันศิริ เป็นบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา และเจ้าของ รูปลักษณะโดยทั่วไปมีลักษณะคล้ายคลึงกับหนังสือพิมพ์ทั่วไป แต่เนื้อหาไม่ค่อยเข้มข้นและหลากหลายเท่าไร ส่วนใหญ่เสนอข่าวคราวเกี่ยวกับกิจกรรมความเคลื่อนไหวต่างๆไปในสังคมมุสลิม มีบทความทางด้านศาสนาและวิพากษ์วิจารณ์สังคมมุสลิม ตลอดจนโฆษณาย่อยเป็นจำนวนมาก

3. สัญญลักษณ์ เป็นหนังสือพิมพ์ราย 10 วัน ขนาด Tabloid กำเนิดขึ้นเมื่อปี 2521 โดยนายไชยิต ซาเล็ม ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้มีความรู้ด้านวิชาการหนังสือพิมพ์หากแต่มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูง “สัญญลักษณ์” แม้จะยังไม่สมบูรณ์ในเรื่องหลักการทำหนังสือพิมพ์ เป็นต้นว่า การจัดหน้า การเขียนข่าว ความหลากหลายของเนื้อหา หรือรูปแบบต่างๆในการนำเสนอ แต่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีความเด่นในแง่การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อสังคมด้วยการเป็นปากเสียงพิทักษ์รักษาสีทธิประโยชน์ของชาวไทยมุสลิมอย่างจริงจัง และประกาศสัจธรรมของอิสลามให้

สังคมทั่วไปได้รับรู้ “สัญญาลัทธิ” ประสบปัญหาหลายประการนับตั้งแต่การขาดแคลนบุคลากร ทูน และที่สำคัญคือสุขภาพของคุณไชยดีซึ่งรับผิดชอบการทำงานทุกขั้นตอนด้วยตนเองไม่แข็งแรงนัก จึงทำให้ “สัญญาลัทธิ” ต้องปิดฉากลง พร้อมๆกับการเสียชีวิตของคุณไชยดี ชาเลิม เมื่อราวพ.ศ. 2533

4. **ทางนำ** การกำเนิดของ “ทางนำ” นับเป็นความแปลกใหม่ของวงการหนังสือพิมพ์มุสลิมในเมืองไทยทั้งด้านรูปลักษณ์และเนื้อหา กล่าวคือเป็นหนังสือพิมพ์รายปักษ์ขนาดมาตรฐาน กว้างXยาวเท่ากับ 15X22 นิ้ว ฉบับแรกของวงการ การจัดหน้า การเขียนข่าว เป็นไปตามหลักวิชาการ รูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาที่มีความหลากหลาย จัดแบ่งเป็นสัดส่วน

ทางนำ

1. รูปแบบและเนื้อหา

เริ่มออกฉบับแรกเมื่อเดือนมกราคม 2526 ภายใต้ชื่อ “ประชาชาติมุสลิม” (Muslim Nation) โดยทีมงานคนหนุ่มสาว ซึ่งเคยเคลื่อนไหวทำกิจกรรมอิสลามในสถาบันการศึกษาต่างๆ ประกอบด้วยผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านสิ่งพิมพ์จากมหาวิทยาลัยในประเทศและด้านวิชาการศาสนาอิสลามจากต่างประเทศ โดยมีนางสาว บีบี โซเรดา เซลามัน เป็นบรรณาธิการบริหาร ซึ่งวัตถุประสงค์ของการออกหนังสือพิมพ์ครั้งนี้ ปรากฏอยู่ในบทบรรณาธิการฉบับแรกว่า

ทุกหน้า ทุกตัวอักษรของหนังสือพิมพ์ประชาชาติมุสลิมที่กำลังอยู่ในมือของท่านนี้อยู่ภายใต้ของคณะผู้จัดทำที่มีจุดประสงค์ นโยบายและหลักการ ซึ่งในความคิดและหัวใจที่ต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างเอกภาพ ภายใต้คำว่า "ลาอิลลาฮะอิลลัลลอฮฺ มุฮัมมัดร่อซูลุลลอฮฺ" (ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากอัลลอฮฺ และมุฮัมมัดคือ ศาสนทูตของอัลลอฮฺ) และเอกภาพแห่งความอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุขบนแผ่นดินนี้

ในประชาคมมุสลิมของประเทศไทย ที่มีมุสลิมอยู่มากกว่า 6 ล้านคน ยังมีเนื้อที่เหลือสำหรับหนังสือพิมพ์ใหญ่ และมีความเป็นกลางที่แท้จริง อุทิศตนให้กับความต้องการของ

มุสลิม อุทิศตนให้กับข่าวสาร แฉโศภการหลอกลวง การคดโกง การเสแสร้ง จะต่อสู้กับ
ความเลวร้ายและความอธรรมที่ใช้ประโยชน์ของสาธารณชนไปในทางที่ผิด จะรับใช้เพื่อ
ประชาคมมุสลิมด้วยความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักเพียงสิ่ง
เดียว

หนังสือพิมพ์ประชาชาติมุสลิม จึงขอยืนยันไว้ ณ ที่นี้ว่า จะยอมเป็นหนังสือพิมพ์ที่ทำขึ้น
เพื่อความสนใจของพี่น้องมุสลิม ที่เพียบพร้อมไปด้วยสติปัญญาและวิหยปัญญา

รูปแบบการนำเสนอ ประกอบด้วย ข่าว บทความ บทบรรณาธิการ บทสัมภาษณ์ มี
การแบ่งเนื้อหาแต่ละหน้าเป็นส่วน (section) ดังนี้

หน้า 1	ข่าว
หน้า 2	ในประเทศ
หน้า 3	บทบรรณาธิการ-ศาสนา
หน้า 4	บทความ
หน้า 5	สตรี-เยาวชน
หน้า 6-7	สังคม-ชีวิต-วัฒนธรรม
หน้า 8-9	โฆษณา
หน้า 10	สัมภาษณ์-พรรคคณะ
หน้า 11	เศรษฐกิจ
หน้า 12	โลกมุสลิม

การประกอบกิจการครั้งแรก เริ่มต้นด้วยเงินกองทุนที่รวบรวมกันภายในทีมงาน
จำนวนประมาณ 8 พันบาท ไม่มีสำนักงานเป็นของตนเอง ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้อื่นให้ใช้หอ
พักเป็นสำนักงานชั่วคราวอยู่ที่เลขที่ 644/1 ซอยสุเทว่าสวนพลู ถนนริมทางรถไฟ ธนบุรี
กรุงเทพมหานคร 10600

ประชาชาติมุสลิม ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “ทางนำ” (ISLAMIC GUIDANCE POST) เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2526 ทั้งนี้เพื่อ “ให้เหมาะสมกับนโยบายทางราชการ ที่ไม่ต้องการให้” ชื่อ “เป็นสื่อแสดงการแบ่งแยกคนในชาติ” (ทางนำ, กรกฎาคม 2526 : 3)

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ “ทางนำ”เป็นเวลา 10 ปี พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการในแต่ละช่วงเวลาแต่ประเด็นที่เด่นชัดและส่งผลกระทบต่อกิจการหนังสือพิมพ์ “ทางนำ” คือ การจัดองค์กรตั้งนั้นจึงนำเรื่องการจัดองค์กรมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งยุคสมัยของหนังสือพิมพ์ “ทางนำ”

2.ยุคสมัยของหนังสือพิมพ์ “ทางนำ”

1. ยุคอุดมการณ์เฟื่องฟู
2. ยุคปรับตัวเพื่อความอยู่รอด

1. ยุคอุดมการณ์เฟื่องฟู (พ.ศ.2526-พ.ศ.2532) หนังสือพิมพ์ “ทางนำ”หรือ “ประชาชาติมุสลิม” เมื่อยุคเริ่มแรกก่อกำเนิดขึ้นด้วยความปรารถนา “ที่จะเป็นสื่อสารมวลชนที่ดีและมีคุณภาพ” (ทางนำ, กุมภาพันธ์ 2528: 3) เพื่อ

- 1.1 เผยแพร่ข้อเท็จจริงในสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- 1.2 เผยแพร่และพิทักษ์รักษาอุดมการณ์ของอิสลาม สนับสนุนการนำหลักการอิสลามมาปฏิบัติ ไม่ว่าจะเกิดในพื้นที่ใดของโลก
- 1.3 ต้องการสร้างสามัคคีธรรมร่วมกับพี่น้องต่างศาสนิกบนผืนแผ่นดินนี้ ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม

เจตนารมณ์และความมุ่งมั่นที่จะเป็นสื่อคุณภาพ สะท้อนผ่านเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ ตลอดเวลาของการทำงานได้ทำหน้าที่ต่อสังคมไปในทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบายของหนังสือพิมพ์คือ สะท้อนความเป็นจริงในสังคมอย่างตรงไปตรงมาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

เพื่อให้ผู้รับผิดชอบได้ตระหนักถึงปัญหาและหาทางแก้ไขเสนอความจริงให้สังคมได้รับรู้ในมุมกว้างและลุ่มลึกเพื่อกระตุ้นให้คนในสังคมร่วมแก้ไขปัญหาให้ทันเวลาที่

หน้าหนังสือพิมพ์มีเป็นจำนวนมาก เนื้อหาตอบสนองหลายด้านทั้งข่าวในประเทศ ต่างประเทศ เนื้อหาเกี่ยวกับสตรี-เยาวชน บทความทางวิชาการ บทความทางศาสนา-ศีลธรรม-จริยธรรม บทความวิเคราะห์ข่าว บทความแสดงความคิดเห็นอันหลากหลายจากผู้อ่านทางบ้าน ประวัติศาสตร์มุสลิม บทบรรณาธิการ เนื้อหาครอบคลุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา สังคมทั่วไป บุคคล สถาบัน ปกิณกะชีวิต

ในยุคอุดมการณ์เฟื่องฟู คือ นับตั้งแต่กำเนิดหนังสือพิมพ์ในปี 2526 จนถึงปี 2532 เนื้อหาเต็มไปด้วยสาระ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบภายนอก เพิ่มเติมเนื้อหาและปรับปรุงคุณภาพอยู่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ในการดำรงอยู่อย่างมีคุณภาพของเนื้อหา นับตั้งแต่ปี 2526-2532 หนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ได้ประสบมรสุมทางการเงินตั้งแต่เริ่มแรก เนื่องจาก เริ่มต้นการผลิตด้วยการลงขันของทีมงานด้วยเงินราว 7-8 พันบาท ไม่ได้สังกัดองค์กรทางธุรกิจหรือมีนายทุนสนับสนุนแต่อย่างใด ประกอบกับในระยะ 2 ปีแรกคือ ปี 2526-2527 หนังสือพิมพ์ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ยอดจำหน่ายไม่สูงนัก ซึ่งเป็นส่วนสัมพันธ์กับการลงโฆษณาของสินค้า-บริการที่มีไม่มากเช่นกัน ส่งผลให้ขาดเงินหมุนเวียน จึงลดต้นทุนการผลิตด้วยการปรับรูปเล่มให้เล็กลงคือเป็นขนาด Tabloid (11x15 นิ้ว) เนื้อหาก็กยิ่งเต็มไปด้วยสาระดังเดิม (ในจำนวนหน้าถึง 24 หน้า) หนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ได้ฟื้นสถานการณ์การเงินในช่วงนี้ โดยได้รับการช่วยเหลือจากผู้ที่ต้องการสนับสนุนให้ดำเนินงานต่อไป และส่วนหนึ่งได้จากการหยยืมจากคนรู้จัก

ยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" เริ่มดีขึ้นในปี 2528 เมื่อเปิดตลาดในภาคใต้ ซึ่งเป็นภาคที่มีมุสลิมอยู่เป็นจำนวนมากที่สุด มีการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาคใต้ แต่เดิมข่าวส่วนใหญ่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ประกอบกับเหตุการณ์ทางภาคใต้เวลานั้นเกิดปัญหาความไม่เข้าใจจากรัฐบาลหลายด้าน หนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ได้ทำหน้าที่เป็นปากเสียงสะท้อนปัญหาของพี่น้องมุสลิมในภาคใต้ได้เป็นอย่างดี และมีผู้ให้ความร่วมมือเป็นทั้งผู้รับหนังสือไปจำหน่ายทางภาคใต้และให้ข้อมูลในการเสนอข่าวในภาคใต้

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ทางการเงินขาดความคล่องตัวอีกครั้งหนึ่ง เมื่อกระดาศะแสตมป์และค่าโทรศัพท์ขึ้นราคาในเวลาเดียวกันประกอบกับมีภาระค่าใช้จ่ายในการเช่าสถานที่

สภาพการณ์เป็นนี้เริ่มสะสมพอกพูนขึ้นจนถึงปี2532ในช่วงปี2530-2532"ทางนำ"ต้องเจอมรสุมทั้งจากภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งกระทบต่อยอดจำหน่ายและการลงโฆษณา กล่าวคือ ตลอดเวลาที่ผ่านมา หนังสือพิมพ์ "ทางนำ"ไม่ได้มีการวางแผนทางการตลาด เพื่อขยายการวางจำหน่ายให้ครอบคลุมกว้างไกล ขาดผู้รับผิดชอบดูแลด้านการจัดหาโฆษณาโดยตรง (เนื่องจากไม่มีงบประมาณจะจ่ายให้บุคลากรด้านนี้ ซึ่งมีเพียงเปอร์เซ็นต์ส่วนแบ่งที่ได้จากการทำโฆษณาเท่านั้น) ประกอบกับ "ทางนำ"มีความเคร่งครัดต่อการเลือกสินค้าและบริการที่จะลงโฆษณาที่ต้องไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม

ปัญหาภายนอกของหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ได้แก่

1. ตัวแทนจำหน่ายไม่ยอมชำระเงินซึ่งเป็นเรื่องที่ "ทางนำ"ต้องแถลงทางหนังสือพิมพ์เรียกร้องให้ตัวแทนจำหน่ายนำเงินมาชำระอยู่เนืองๆ
2. ข้อกล่าวหา เนื่องจาก ปัญหาความขัดแย้งด้านความคิดในการปฏิบัติศาสนาและรายละเอียดพิธีกรรมบางประการระหว่างแนวคิดซุนนี ซีอะห์

ในกระแสสังคมบางส่วนโจมตีหนังสือพิมพ์ "ทางนำ"ว่า เป็นหนังสือพิมพ์ที่รับใช้แนวคิดจากประเทศอิหร่าน ซึ่งมีหลักการปฏิบัติศาสนาและพิธีกรรมในแนวทางที่ชื่อว่า ซีอะห์ ซึ่งแตกต่างจากการปฏิบัติศาสนาและพิธีกรรมในแนวทางซุนนี ซึ่งเป็นแนวทางที่มุสลิมในเมืองไทยยึดถือกันเป็นส่วนใหญ่ ความแตกต่างใน 2 แนวทางนี้นำมาซึ่งความแตกแยกในสังคมมุสลิมเมืองไทยเป็นอย่างยิ่ง เมื่อหนังสือพิมพ์ "ทางนำ"เสนอข่าวความเคลื่อนไหวในประเทศอิหร่าน จึงทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจมองว่า หนังสือพิมพ์ "ทางนำ"รับใช้แนวความคิดที่มุสลิมส่วนใหญ่ในสังคมนี้อยู่รับไม่ได้ ในขณะที่ "ทางนำ"ยึดถือหลักการที่ว่า "...จะให้การส่งเสริมสนับสนุนกับทุกๆ อย่างที่เป็นรูปแบบแห่งอิสลาม ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะมีขึ้นที่ใดในโลก..." (ทางนำ, มีนาคม 2527: 6-7)สถานการณ์เหล่านี้ส่งผล กระทบต่อยอดจำหน่ายและการลงโฆษณา

จากการนำเสนอข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าในช่วงปี 2526-2532 หนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ประสบปัญหาทางการเงินอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะ ดำเนินงานไปในลักษณะพึ่งพาตนเอง แก้ปัญหาเฉพาะหน้า ยังขาดการเตรียมพร้อมด้านการตลาด เมื่อประสบปัญหา ก็แก้ไขปัญหาไป ตามเงื่อนไขของสภาพเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาให้มีคุณภาพเต็มเปี่ยมแต่เพียง ประการเดียว โดยไม่คำนึงต่อความสอดคล้องกับฐานะทางเศรษฐกิจของหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะเห็น ได้จากในช่วงปี 2527 ถึงแม้จะลดต้นทุนการผลิต โดยลดขนาดของหนังสือพิมพ์ลง แต่ก็ยังคง ดำรงจำนวนหน้าของหนังสือพิมพ์อยู่ถึง 24 หน้า หรือในปี 2530-2532 มีการปรับปรุงรูปแบบโดย เพิ่มหน้าสี 4 หน้า จึงกล่าวได้ว่า ยุคนี้คือยุคแห่งอุดมการณ์เฟื่องฟู โดยไม่ได้ตระหนักถึงเรื่องความ อยู่รอดเท่าที่ควร

2. ยุคปรับตัวเพื่อความอยู่รอด (พ.ศ.2533-พ.ศ.2535)

ยุคนี้เป็นยุคที่หนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ปรับปรุงองค์กรให้เข้าสู่รูปแบบทางธุรกิจอย่างเต็ม ตัว เพื่อให้องค์กรมีความมั่นคง สามารถรับใช้สังคมมุสลิมได้ต่อไปตามเจตนารมณ์ของทีมงาน

หนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ได้ปรับองค์กรเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด สำนักพิมพ์ "ทางนำ" มีนาย สวัสดิ์ วงษ์สมิตร เป็นผู้บริหารสูงสุด ปัจจุบันห้างหุ้นส่วนจำกัด "ทางนำ" เป็นเจ้าของกิจการ หนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ผู้ผลิตวิดีโอเทป และหนังสือเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่ง สามารถนำมาค้ำจุนหนังสือพิมพ์ "ทางนำ"

การปรับตัวเข้าสู่รูปแบบธุรกิจนี้ ได้นำไปสู่การปรับปรุงด้านการวางแผนการตลาดด้วย คือ ให้บริษัทมหาสารสัมพันธ์ จำกัด เป็นผู้จัดส่งและวางตลาดหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศ ซึ่งจะช่วยให้การวางแผนเป็นไปอย่างทั่วถึง รวดเร็ว ตรงเวลา ประหยัดงบประมาณกว่าการจัดจำหน่ายเอง ส่วนทางด้านการจัดส่งสมาชิกนั้น ทางหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" เป็นผู้ดำเนินการจัดส่งเอง โดยแยก พื้นที่กลุ่มเป้าหมายผู้อ่านได้ดังนี้ ภาคใต้ 85% กรุงเทพมหานครและภาคกลาง 10% ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4% จากจำนวนพิมพ์ 10,000 ฉบับ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านองค์กรในยุคนี้ ทำให้สถานะทางการเงินของ "ทางนำ" มี สภาพคล่องมากกว่าในยุคแรก สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง

ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่พบภายหลังการปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอดแล้วคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปลักษณะของหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ซึ่งลดจำนวนหน้าลงเหลือเพียง 16 หน้า เนื้อหาแต่ละประเภทจะมีปริมาณลดลง เนื้อหาบางประเภทจะไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก เช่น ประวัติศาสตร์ กีฬา เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม-จริยธรรมยังคงมีอยู่แต่ไม่มากเหมือนยุคแรก โดยภาพรวมแล้ว หนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ในยุคนี้จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เป็นข่าวเป็นหลัก กล่าวคือ เป็นหนังสือพิมพ์เพื่อรายงานข่าวสารที่มีผลกระทบต่อมุสลิมทั้งในประเทศและต่างประเทศ และวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัดมากกว่าที่จะเป็นสื่อที่พยายามจะเสนอสาระให้ครอบคลุมทุกประเภทอย่างเช่นยุคแรก

อาจกล่าวได้ว่า การจัดรูปแบบองค์กรในลักษณะองค์กรทางธุรกิจ และการปรับปรุงต้นทุนการผลิตคือ ลดจำนวนหน้าลงมีความสอดคล้องกับสภาพของหนังสือพิมพ์เฉพาะกลุ่มเช่นนี้ ที่มีกลุ่มผู้อ่านในจำนวนจำกัดและไม่ได้พึ่งพิงรายได้จากโฆษณาเป็นหลัก

เป้าหมายของ "ทางนำ" คือ การดำรงอยู่เพื่อเป็นปากเสียงให้แก่สังคมมุสลิม ดังนั้น ความมั่นคงทางสถานะทางการเงินขององค์กรและยอดจำหน่ายจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับของผู้อ่านเท่านั้นคือ สิ่งที่น่าซึ่งความอยู่รอดของ "ทางนำ" เพื่อให้ได้ทำหน้าที่ของสื่อมวลชนสำหรับสังคมมุสลิมต่อไป และนี่คือคำตอบว่าเหตุใด "ทางนำ" จึงดำรงกิจการอยู่ได้นานร่วมทศวรรษ

3. สถานภาพของหนังสือพิมพ์ทางนำ

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานภาพของหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" สามารถทำให้มองเห็นถึงความเป็นไปของหนังสือพิมพ์ ทั้งในด้านเนื้อหา รูปลักษณะ ตลอดจนบทบาทของหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ได้ดียิ่งขึ้น

สถานภาพของหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" มีองค์ประกอบที่สำคัญที่ควรกล่าวถึงดังต่อไปนี้

คณะผู้จัดทำ ทีมงานยุคบุกเบิกของหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" เป็นกลุ่มคนหนุ่มสาวไฟแรงมากด้วยอุดมการณ์อิสลาม และประสบการณ์ทำงานกิจกรรมเพื่อสังคมมุสลิมในระดับนัก

ศึกษาคนเหล่านี้ เมื่อครั้งเป็นนักศึกษาได้รวมตัวกันในนาม “กลุ่มมิตรสัมพันธ์” มีกิจกรรมของกลุ่มคือ จัดทำวารสารชื่อ “อัต ตักวา” (ความยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้า) เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาและวิชาการ แจกจ่ายให้กับสมาชิกในกลุ่มและผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งเพื่อนนักศึกษาต่างสถาบัน จากพื้นฐานของนักกิจกรรมผู้ใจรักงานด้านจิตเขียน กอรปกับบรรยากาศการตื่นตัวของอุดมการณ์อิสลามแผ่ซ่านไปทั่วโลกมุสลิม และสังคมไทยอันเป็นผลสืบเนื่องจากความสำเร็จของการปฏิวัติอิสลามในประเทศอิหร่าน เมื่อปี 2522 ปราบฏุกการณ์ที่เกิดขึ้นในยามนั้นคือข่าวสารเกี่ยวกับอิสลามได้ไหลเวียนอยู่ในกระแสสังคมอย่างต่อเนื่อง ผ่านทั้งสื่อโทรทัศน์ หนังสือ ตำรา การอภิปราย สัมมนา ปลุกเร้า ความคิดแบบอิสลามให้กับคนหนุ่มสาวยุคนั้น รวมทั้ง “กลุ่มมิตรสัมพันธ์” ด้วยเช่นกัน

สภาพการณ์เหล่านี้ได้ชักนำให้ “กลุ่มมิตรสัมพันธ์” มีความคิดกระตือรือร้นอย่างยิ่งที่จะทำหนังสือออกมารับใช้สังคมมุสลิมในนามของ “แม่บ้านมุสลิม” แต่ความคิดนี้ต้องยกเลิกไปและลงเอยด้วยการทำหนังสือพิมพ์ เนื่องจากได้รับการแนะนำและการสนับสนุนจากมิตรสหายที่อยู่ในแวดวงหนังสือพิมพ์

ในขณะที่ความมุ่งมั่นปรารถนาเริ่มเป็นรูปธรรมนั้น “กลุ่มมิตรสัมพันธ์” มีทั้งผู้ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาและอยู่ในสภาพนักศึกษาบางส่วน ตัวแกนหลักที่ช่วยผลักดันให้ “ประชาชาติมุสลิม” เป็นนื่องใหม่ในวงการหนังสือพิมพ์มุสลิมได้สำเร็จคือ

1. คุณสุวัฒน์ จามจุรี สำเร็จการศึกษาจาก สาขาหนังสือพิมพ์ คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขณะนั้นมีสถานภาพเป็นนักข่าวประจำหนังสือพิมพ์มติชน ปัจจุบันเป็นหัวหน้าฝ่าย Sub Editor ของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการ (ฉบับภาคใต้)
2. คุณฉัตรชัย ตะวันรงค์ สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. สาขาโฆษณา จากวิทยาลัยพาณิชย์พระนครขณะนั้นเป็นนักข่าวรุ่นแรกของหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจปัจจุบันเป็นบรรณาธิการฝ่ายผลิตหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ
3. คุณบีบี โซเรดา เกลามัน สำเร็จการศึกษาจากสาขาหนังสือพิมพ์ คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขณะนั้นเป็นนักข่าว หนังสือพิมพ์มาตุภูมิ ปัจจุบันประกอบอาชีพส่วนตัว

กล่าวได้ว่าคุณสุวัฒน์ คุณฉัตรชัย และคุณบีบี เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากที่สุดในทีมงาน "ประชาชาติมุสลิม" ทั้ง 3 คน ได้ร่วมกันถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านวิชาการหนังสือพิมพ์ให้กับเพื่อนๆ ผู้ซึ่งแม้จะไม่ได้ศึกษาด้านหนังสือพิมพ์โดยตรงก็ตาม แต่ก็ยังเป็นกลุ่มปัญญาชน ที่มีความปรารถนาแรงกล้าที่จะรับใช้สังคมมุสลิมทางด้านข่าวสารซึ่งทีมงานในยุคบุกเบิกนี้ นอกเหนือจากที่กล่าวนามไปแล้วข้างต้นนั้น ยังประกอบไปด้วย

1. คุณสุรพล สุปัญญา ขณะนั้นเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ทำหน้าที่เป็นทั้งนักข่าว และช่างภาพ ปัจจุบันเป็นเจ้าของกิจการส่วนตัว
2. คุณอายุบ คาน ปาทาน ขณะนั้นทำหน้าที่นักข่าวประจำภาคใต้ เป็นอดีตนายกายวสมาคมมุสลิมยะลา ปัจจุบันเป็นนักข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวใต้ หนังสือพิมพ์ข่าวสด และนักข่าวสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3
3. คุณสวัสดิ์ วงษ์สุมิตร ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ นักข่าว และฝ่ายประชาสัมพันธ์ ขณะนั้นเป็นนักศึกษารามคำแหง ปัจจุบันเป็น เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" และเจ้าของธุรกิจบ้านจัดสรรและที่ดิน
4. คุณอรุณ วิทยานนท์ สำเร็จการศึกษาด้านวิชาการศาสนาอิสลามจากมหาวิทยาลัยในประเทศอินเดีย ประจำอยู่ฝ่ายข่าวต่างประเทศ
5. คุณสลามัด ฉิมวิเศษ นักข่าว ปัจจุบันเจ้าของร้านอาหาร
6. คุณสรารุช ศรีวรรณยศ อยู่ฝ่ายข่าวต่างประเทศ อดีตตนายกสมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย ปัจจุบันประกอบอาชีพทนายความอิสระ
7. คุณศิระ นวนมี ฝ่ายข่าวต่างประเทศ
8. คุณสินสมุทร บินกามิตร นักข่าว
9. คุณศุภชัย เรืองวงษ์ อยู่ฝ่ายการตลาดและการเงิน
10. คุณประยูร รัชษ์วงษ์ อยู่ฝ่ายโฆษณา
11. คุณสุชาติ ฮาซานัย

นอกจากนี้ยังมีนักข่าวอาสาสมัครทางภาคใต้ เช่น คุณประทีป สายนุ้ย คุณรอหมาน หลีเส็ง คุณอินดี ดาราไกร เป็นต้น

นิกหนังสือพิมพ์ “ทางนำ” ในยุคนี้ ได้สะสมประสบการณ์งานข่าว และฝากผลงานคุณ ภาพไว้กับ “ทางนำ” อย่างเต็มเปี่ยม อย่างไรก็ดีในช่วงปลายปี 2530 ที่มงานยุคบุกเบิกได้แยกย้าย ไปประกอบกิจการส่วนตัว และมีครอบครัว ทำให้ “ทางนำ” ประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรที่มี ประสบการณ์ครบทีมเหลือเพียงแกนหลักไม่กี่คน นิกหนังสือพิมพ์รุ่นใหม่เข้ามาแทนที่แม้จะมี การศึกษาระดับปริญญาตรี แต่ยังขาดประสบการณ์ และมุมมองในประเด็นข่าว เนื้อหาที่น่าสนใจ จึงขาดมุมมองที่ลุ่มลึกและกว้างไกลกว่าในยุคแรก

นักเขียน

นักเขียนในหนังสือพิมพ์ “ทางนำ” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้ที่มีความรู้ ความ สามารถหลายท่าน บุคคลที่สำคัญๆ เช่น

1. คุณประโยชน์ คำสุวรรณ อดีตหัวหน้าพรรคการเมืองไทยมุสลิมอดีตหัวหน้ากอง บรรณาธิการหนังสือพิมพ์สัญญาลักษณ์ เป็นบุคคลร่วมสมัย มีประสบการณ์ผ่านเหตุการณ์ที่สำคัญ

- ผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ “เดอะ ลิเบอร์ตี” ราช ดำเนิน 2510

- ผู้ช่วยบรรณาธิการนิตยสารรายสัปดาห์ภาษาอังกฤษ “เดอะ ลีตเตอร์” วั ง เทเวศน์ ซึ่งมี สอ เสถบุตร เป็นบรรณาธิการ

- ที่ปรึกษาสมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย

- เขียนคอลัมน์ประจำ “เรื่องเล่าจากลุงโยชน์” เป็นสารคดีเรื่องเล่าเหตุการณ์ที่ ผ่านมา

2. คุณวิทยา วิเศษรัตน์ อดีต ส.ส. พรรคพลังธรรม เจ้าของคอลัมน์ “ปากกาสอน คน” ซึ่งเป็นบทความสะท้อนปัญหาสังคม แนวการเขียนเป็นเชิงเสียดสีสังคม ฝีปากแรง บางครั้ง ให้ความรู้สึกสะใจผู้อ่าน

3. คุณไชยา เก็บบุญเกิด เจ้าของคอลัมน์ “คนช่างคิด” เนื้อหาเป็นการแสดงความคิดเห็น ทศนวิจารณ์ต่อกรณีทางสังคม บางคราเป็นสารคดีต่างแดน สำเร็จการศึกษาจากคณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีผลงานเขียนตีพิมพ์ในสยามรัฐ เป็นแนว วิพากษ์สังคม ปัจจุบันประกอบอาชีพสถาปนิก

4. ดร.จรัญ มะลูลีม นักวิจัยประจำสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านโลกมุสลิม นักเขียน และผู้รับผิดชอบฝ่ายต่างประเทศหนังสือพิมพ์ “ทางนำ”

นอกเหนือจากนักเขียนประจำแล้วหนังสือพิมพ์ “ทางนำ” ยังได้รับความร่วมมือจาก ปัญญาชน นักวิชาการ ในสังคมมุสลิม ส่งบทความทั้งด้านวิชาการ บทความแสดงความคิดเห็นมาร่วมลงพิมพ์ สลับผลัดเปลี่ยนกันไป อาทิเช่น

ดร. กิติมา อมรทัต นักแปล สถาปนิก

รศ. ดร. อิมรอน มะลูลีม อดีตเลขาธิการสำนักจุฬาราชมนตรี อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รศ. ดร. ปกรณ์ ปรียากร รองคณบดีคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ (NIDA)

4. ทศนวิจารณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีต่อหนังสือพิมพ์ทางนำ

วิทยา วิเศษรัตน์ เจ้าของคอลัมน์ “ปากกาสอนคน” ในหนังสือพิมพ์ “ทางนำ” แสดงความเห็นที่ “ทางนำ” เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีอิทธิพล มีบทบาทต่อพี่น้องมุสลิมในภาคใต้มาก สามารถทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้กับมุสลิมภาคใต้ และมีอิทธิพลพอประมาณต่อทางราชการ แต่ไม่ได้รับความสนใจจากคนกรุงเทพฯ ที่ควร เพราะเป็นหนังสือพิมพ์ที่เสนอเกี่ยวกับคุณธรรม ศาสนา ประกอบกับคนกรุงเทพฯ มีหนังสือที่อยู่ในความสนใจให้เลือกอ่านมาก รวมทั้งไม่ได้รับการสนับสนุนการโฆษณาเท่าที่ควร

ในส่วนของการดำเนินงาน คุณวิทยา ให้ทัศนะว่า “เป็นไปอย่างซลุกซลักหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องการลงทุนซึ่งเจ้าของกิจการได้ทุ่มเงินส่วนตัวเป็นจำนวนมากเพื่อพยุงให้ “ทางนำ” อยู่รับใช้สังคมมุสลิม แต่ลงทุนไปแล้วทุนไม่กลับ”

นอกจากนี้ได้เสริมว่า “ทางนำ” มีบุคลากรน้อย ไม่สามารถรายงานข่าวได้อย่างฉับพลัน และปัจจุบันนี้ขาดบทความที่จะให้ความรู้ด้านวิชาการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น

เรื่องเกี่ยวกับสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ ซึ่งนักวิชาการที่มีความรู้ควรส่งข้อเขียนมาร่วมสนับสนุนให้มากกว่านี้

กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์ อดีตประธานชมรมมุสลิมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2528 ปัจจุบันเป็นนักวิจัยประจำสถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แสดงทัศนะที่มีต่อ "ทางนำ" ว่า การนำเสนอข่าวสารของ "ทางนำ" มักเสนอและชี้นำผู้อ่านในเรื่องที่คณะทำงานนิยมชมชอบ ข่าวสารของ "ทางนำ" สะท้อนให้เห็นความนิยม แนวคิดทางศาสนาแบบชีอะห์ "ถ้าอ่านอย่างวิเคราะห์จะมีข้อสังเกตว่า "ทางนำ" เป็นฐานขยายความคิดให้ใครหรือไม่"

นอกจากนี้คุณกิตติภูมิได้แสดงความเห็นในการรายงานข่าวว่า ข่าวที่เสนอมักเป็นประเด็นความขัดแย้งระหว่างมุสลิมกับรัฐ มุมมองของ "ทางนำ" จะพิจารณาว่ารัฐเป็นผู้กระทำกันแก๊งมุสลิม " การเสนอข่าวเช่นนี้ก่อให้เกิดการแบ่งเขาแบ่งเรา"

รศ.ดร. อิมรอน มะลูลีม อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แสดงทัศนะที่มีต่อ "ทางนำ" ในทางชมเชยว่า การผลิตหนังสือพิมพ์ "ทางนำ" ขึ้นมานั้น นับว่านับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน กล้าตัดสินใจที่จะแก้ไขปัญหา และกล้าวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ถูกต้อง "หวังว่าหนังสือพิมพ์ประชาชาติมุสลิม (ชื่อเดิมของหนังสือพิมพ์ "ทางนำ") คงจะช่วยกระตุ้นความรู้สึกของสังคมได้รับรู้ถึงสิ่งที่เขาได้นำมาวิจารณ์ ในสิ่งที่เขาได้นำมาเป็นข้อเสนอแนะ เป็นข้อคิดและข้อแก้ไข"(ทางนำ,มกราคม2526: 10)

ดร. ปรีดา ประพฤติชอบ อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่นแสดงความคิดเห็นที่มีต่อ "ทางนำ" ว่า "ที่เห็นอยู่นี้ผมสนับสนุนและนำชมเชย และขออย่าให้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างรุนแรงเสียหายในสังคมมุสลิม ควรจะออกข่าวมาในทางสร้างสรรค์ บทความต่างๆควรจะคำนึงถึงเรื่องที่สร้างสรรค์" พร้อมทั้งเรียกร้องให้ "ทางนำ" ผลิตออกมาอย่างต่อเนื่อง มิใช่ขาดหายไปอย่างหนังสือพิมพ์ในอดีต และแนะนำการกำหนดนโยบายว่า ควรมีความเป็นอิสระในการทำงาน ไม่ควรไปผูกมัดกับองค์กรใดองค์กรหนึ่ง "เพราะอาจจะเป็นกระบอกเสียงหรือเป็นเครื่องมือของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งก็ได้" ทางนำ, มีนาคม 2526: 10)

ไซยิด ซาเล็ม อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ “สัญญาลักษณ์”^{*} แสดงความคิดเห็นต่อ “ทางนำ” ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่น่าภาคภูมิใจของสังคมมุสลิมอย่างมากเพราะเป็นแหล่งรวบรวมความคิดของคนหนุ่มสาวมุสลิมที่ศึกษาด้านวารสารศาสตร์โดยเฉพาะ “ผมภูมิใจในการทำงานของน้องๆทุกคนใน “ทางนำ” ... อยากจะฝากว่า ถ้าทุกคนพยายามรักษาระดับความคิดอิสลามอย่างมั่นคง ยึดแนวทางการทำงานในลักษณะการชี้นำสู่อิสลามเป็นหลักอย่างไม่หวั่นไหว เชื่อแน่เหลือเกินว่า “ทางนำ” จะเป็นหนังสือพิมพ์ที่สมกับชื่อ “ทางนำ” ในทัศนะอิสลามอย่างแท้จริง และยืนยาวตลอดไป” (ทางนำ, กุมภาพันธ์ 2532: 20)

จดหมายจากผู้อ่านทางบ้าน ผู้อ่านทางบ้านซึ่งใช้นามแฝง “ผู้รักทางนำ” ได้เขียนจดหมายมาแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ “ทางนำ” ว่า เสนออย่างตรงไปตรงมา เนื้อหาของข่าวเจาะลึกพอสมควร นำเสนอข่าวในวงการมุสลิมในลักษณะที่กว้าง มีทั้งข่าวที่เกี่ยวกับเอกชน ส่วนราชการ และข่าวของมุสลิมในต่างประเทศ แต่ข่าวบางข่าวเสนอล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ “ควรจะปรับปรุงการเสนอข่าวให้รวดเร็วขึ้น” และกล่าวหวังถึงการพิมพ์ว่าอักษรตัวพิมพ์ที่หน้าปก บางฉบับไม่ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจข้อความ จึงทำให้ไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่านแต่อย่างใด ซึ่งเท่ากับว่า “ทางนำ” ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการพิมพ์ไปโดยเปล่าประโยชน์ (ทางนำ, มกราคม 2530: 40)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{*}หนังสือพิมพ์มุสลิมซึ่งออกมาก่อน “ทางนำ” ปัจจุบันเลิกกิจการแล้ว